

קבצי הערות התמימים ואנ"ש ללקו"ש חלק י"ז שיחה לערב פסח

להערות או לתירוץ שלח בדוא"ל: PLShaoros@gmail.com

א.

קובץ הערות התמימים ואנ"ש תורת אמת גליון ז (תשמ"ב)

יג. בלקו"ש חי"ז בשיחה לער"פ, שקו"ט בכשנדחה תענית הבכורים ליום ה' - כשחל ע"פ בשבת - אם גדר הדחיה הוא רק "העברה", או "כתשלומין". והנפק"מ בזה באם אחד שבדיעבד לא היה בתענית כו' אם צריך (יכול) הוא להשלים ביום ו'.

ובאמח דשאלה זו ייתכן להרכיבה על עצם התענית שבע"פ שהרי עיקר תקנה זו, של תענית בע"פ, הוא משום ד"מקדימין בי"ד משום דאי-אפשר ביו"ט" - כלשון הברכ"י סח"ע סק' צ' (זראה בגוף השיחה ס"ג בהסגרה). וא"כ גם כאן יש לחקור בשאלה העולה בשיחה.

ואף שאין הנפק"מ לגבי אם יכול להשלים וכו' - אך יש נפק"מ גדולה המובאת בס' ד' בהשיחה. והוא, כאשר הגדיל הקטן בפסח; ט"ו לחודש ניסן, ובשנה רגילה! (דעפי"ז נמצא

שאזרבה, בנדו"ד יותר מצוי הנפק"מ, מהמדובר בהשיחה. דהרי שם אין זה אלא דווקא כשחל ע"פ להיות בשבת. משא"כ בנדו"ד) - דאז יש לחקור אם מה שאביו התענה בשבילו מהני: דאם הוי כחשלוּמין הרי כשהגדיל (בפסח-ט"ו) נתחייב, ואיך יכול אביו להשלים בשבילו?! ואם הוי במקום הצום האמיתי, ו"עבר" מיו"ט לעריו"ט - אז שפיר יכול האב להתענות בשביל הקטן ודו"ק.

ובאשר לשקו"ט בזה. אף שאין כאן כל השקו"ט שבשיחה (שאינה שייכת כאן) אך גם בזה יש להביא לכאורה ראיה מהא דלא עושים סיוט בפסח גופא במקום התענית (נוסף לתענית הרגיל) - דיש להוכיח עפ"ז דהוי "העברה" לערה"פ (ואביו יכול להתענות בעד הקטן שהגדיל בט"ו, כנ"ל). וכפי שמביא כעין זה בהשיחה בסעי' ג' בהמדובר שט. וצ"ע בזה מדוע לא מסתפק כך גם לגבי פסח הרגיל.

ועוד להעיר ולהאיר: מה הדין בנוגע למעשה? דלכאורה בס"ג מוכיח אד"ש דהוי גדר של "העברה" ואז ודאי שבאופן שהגדיל קטן וכו' עדיף שאביו יתענה. משום דאז החיוב הגמור חל בקטנותו. - או דהוי תשלומין, דאז א"צ האב להתענות, משום שודאי לא מהני כו', שהרי החיוב הוא בגדלות הבן וכו' ורק הקטן צריך להתענות וכפי שמסיים בס"ו ובהערה 32): "ולפי זה, א"צ אביו להתענות במקומו". ועיי"ש.

וא"כ פשוט שצריך לברר הלכתא לדינא. שהרי מביא הוכחות לכך שהאב יצטרך להתענות כו' אך מסיים באופן הפוך, שא"צ האב להתענות וכו' וכפי שמצויין לעיל וצ"ע בכל הנ"ל.

הת' פרץ אוריאל בלוי
ישיבה גדולה תרא"ל

קובץ הערות התמימים ואנ"ש מאריסטאון גליון רפט (תשמ"ג)

ד. בלקו"ש חי"ז ערב פסח ס"ה-ו (ע' 70-69) מבאר שכשפורים של ערי מוקפות חומה (ס"ו אדר) חל בשבת, מקדימין את קריאת המגילה ליום ו' (י"ד אדר), הרי קטן שהגדיל ביום ס"ו באדר מחוייב לקרוא ביום י"ד ולא רק מטעם חינוך. עיי"ש.

24/08/2018
- ובהערה 31 וז"ל: -

"וכיון דמלכתחילה בעת ציווי מקרא מגילה (דמד"ס ה"א) תקנו כן - אולי י"ל דיכול להוציא את הגדול אף שהוא עדיין בקטנותו". עכ"ל.

ואולי י"ל דעד"ז כשחל יום א' דחנוכה ביום השבת, ונעשה גדול ביום השבת, יכול להוציא י"ח גדול בהדלקה ביום שישי, כיון שאינו יכול להדליק בשבת, דלא כמ"ש בשו"ת פני מבין סי' רנ"ו - (הובא בס' מצות נר איש וביתו סי' ד' סעי' ז') דאינו יכול להוציא את הגדולים, כיון שבשעת הדלקה עדיין קטן הוא.

הרב א. ררוזן

קובץ הערות התמימים ואני"ש אושען פארקווי גליון סב (תשמ"ה)

יה. בלקו"ש חיי"ז בהשיחה די"ערב פסח", מבאר כ"ק אדמו"ר שליט"א, דכשחל ערב פסח בשבת, הנה הדין הוא דתענית בכורות נדחה ליום ה' שלפניו (ראה שו"ע אדה"ז או"ח סי' ת"ע סעי' ז'), ומבאר שם כ"ק אדמו"ר שליט"א דגדר דחיית התענית ליום ה' שלפניו, יש לפרש בב' אופנים: א. עצם החיוב נשאר על ערב פסח (שבת), והא דמתענין ביום ה' שלפניו הווי בגדר תשלומין ב. הגם שהוי בגדר תשלומין, מ"מ כיון שנקבע התענית ליום ה' שלפניו אזי הוי זמן החיוב ולאח"ז בסעי' ד' מבאר דבהטברת הגדר דדחיית התענית ישנו נפק"מ להלכה, בנדון דקטן שהגדיל בערב פסח שחל בשבת, (שבכלל המנהג בקטן הוא, דמתענה אביו במקומו (ראה שו"ע אדמוה"ז שם ס"ד) ובנדו"ד מכיון שבנו בכורו הגדיל בע"פ שחל בשבת האם צריך האב להתענות ביום ה', או אינו צריך? דאי אמרינן דיום ה' הוי זמן החיוב (ומכיון שביום ה' שלפניו הוי עדיין בקטנותו) אז אין צריך האב להתענות. משא"כ אי אמרינן שהחיוב נשאר ביום י"ד (שבת) והא דמתענין ביום ה' הוי רק בגדר תשלומין לשבת, נמצא כשמתענה אביו ביום ה' אינו עושה כלום,

ומכיון שזמן החיוב נשאר בשבת, ואז כבר נתגדל בנו ואי אפשר להוציאו, ובמילא אין שייך תשלומין ואז בודאי שא"צ להתענות ובסוף השיחה מסיק דאפי' אי אמרינן שתענית בכורות ביום ה' שלפניו הוי בגדר תשלומין ליום השבת, יש מקום לומר שקטן שהגדיל בי"ד בניסן יהא מחוייב להתענות ביום ה' שלפניו, בתור הכשר לחיובו שחל עליו בהיותו גדול, בי"ד בו. עכת"ד. (וראה גם לקו"ש בא ש.ז.).

ולהעיר דכן משמע ממה שכתבו התוס' ריש חגיגה (ב,א) ד"ה: איזהו קטן. וז"ל; "...אך קשה למורי למ"ד תשלומין דראשון נינהו כיון דלא מצי קריב בראשון לא קרבי תו כדאמרינן לקמן (ט,א) גבי חיגר שנתפשט בשני וי"ל דהתם גברא לא חזי הלכך כיון דלא חזי בראשונה לא חזי בשני אבל הכא כל חיוב שיש בשני ישנו בראשונה אלא משום שאינו היום ראוי עכשיו...". ע"כ. וכמו שהוכיח בשו"ת אבנ"ז או"ח סי' תכו מתוס' ד"ה הנ"ל. בנוגע לשאלה שבא לידו ע"ד "צום הרביעי וצום החמישי שחלו בשבת ונדחו למחרתו. קטן שהגדיל למחרתו חייב להתענות או לא, וע"ז כתב האבני נזר, וז"ל; "לכאוי נראה פשוט דמה שמתענין למחר היא תשלומין דצום שחל בשבת. וכיון דאי אפשר בשבת מתענין באחד בשבת. מידי דהוה אעולת ראוי לבית שמאי דמקריבין בחול המועד. וכן לבי"ה כשחל בשבת שמקריבין ראוי וחגיגה בא' בשבת. וכבר הקשו התוס' ריש חגיגה דהא לא חזי בראשון לא חזי בשני, ותירץ דבשבת כיון דגברא חזי דאינו יכול רק מפני האיסור חשיב חזי בראשון. וא"כ נוכל לומר דכוותה בנדון דידן...". עכ"ל. ועיי"ש מה שמאריך לאח"ז. דהנה עפ"י ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א, הנ"ל דאפשר לומר דהוי בגדר הכשר מצוה, הנה עפ"ז נוכל גם לתרץ שאלה הנ"ל המובא באבנ"ז שם. וק"ל.

אפרים שמואל מינץ
תות"ל - אשען פארקוויי

קובץ הערות התמימים ואני"ש מאריסטאון גליון תקטו (תשמ"ז)

א. בלקו"ש חל"ז עמ' 70 (שיחה לע"פ) כתב, וז"ל: "וי"ל בזה: ע"ד ווי מ'מוז דאך זאגן בכלל, אז קטן (ועד"ז ויתרה מזה (27) - אילנער וואס גרייט זיך (28) מגייר זיין) איז מחוייב צו לערנען די הלכות המצוות (תפלין, ק"ש וכיו"ב, וועלכע ער וועט מוזן מקיים זיין תיכף ווי ער ווערט א גדול) נאך אילדער ער ווערט א גדול - ווארום אויב ער וועט עס אפלייגן ביז ער וועט ווערן א בן י"ג שנה ויום אחד, וועט ער דאן ניט וויסן ווי צו מקיים זיין די מצוות; ד.ה. עס איז דא אויף אים א חיוב זייענדיק א קטן זיך צוגרייטן אויף צו קענען מקיים זיין זיינע חיובים ווען ער וועט ווערן א גדול (29) - ע"ד מכשירי מצוה (30) -", עכ"ל. ולהעיר משיחת ש"פ שמיני ש.ז. דשם נת' באופן אחר עי"ש באריכות.

ועיין בחינוך מצוה תי"ט (ושננתם לבניך) מצות עשה ללמוד חכמת התורה וללמדה כלומר כיצד נעשה המצות וכו'.

ובמאירי (קידושין ל, א) "אין האב חייב בלימוד תורת הבן אלא בתושב"כ עד שידע ענין המצוות ויקיים אותם כראוי", משמע דזה נכלל במצות ת"ת וא"כ צריך בירור מה גדר מצות חינוך וראה בהערות וציונים להל' ת"ת (להרב אשכנזי) עמ' 44 דאולי י"ל בין הלימוד האיך לקיים המצוה הוא מדאורייתא אך שיקיים בפועל בכל מצוה בזמנה זהו חינוך דרבנן.

וראה פס"ד להצ"צ חידושים על המרדכי (עמ' 700) ופסוק ראשון של ק"ש י"ל רק מלמדו אבל לא לחנכו שיקרא דוקא.

וראה אנצקלופדיא תלמודית איך חינוך בתחילתו חינוך הוא לשון התחלה, או לשון לימוד והרגל ונאמר בהלכה על החיוב מדרבנן להרגיל את הקטן במצוות שיתחייב בהן בגדלותו כדי שיהא מחונך ורגיל למצוות וכענין שנאמר חנוך לנער עפ"י דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה שאף על פי שקטן אינו בר חיוב במצוות יש לו לקיים אותן מדין חינוך וכו' עי"ש.

מאיר שידן

- תות"ל מאריסטאון -

(27) שהרי עכו"ם אסור ללמוד תורה. (28) ראה חדא"ג מהרש"א שבת לא, א ד"ה א"ל. שו"ת רעק"א סמ"א. שד"ח כללים ג, סקנ"ה (כו). שם פאת השדה ג' סוסק"ה. (29) ראה גם לקו"ש חל"ז ע' 240. (30) להעיר מדעת ר"א (שבת רפ"ט. ובכ"מ) דגם מכשירי מצוה דוחים את השבת.

ה.

פלפול התמימים כפר חב"ד - כד

גדר חיוב קטנים במצוות בתורת רבינו

הת' משה מנחם מענדל שי' הלוי טירנואר
תלמיד בישיבה

מביא את דברי רבינו בלקו"ש חי"ז שיחה לע"פ דמבואר שם דיש חיוב על הקטן במצוות כהכנה לחיובו בגדלותו / מביא את דברי רבינו בלקו"ש חי"ז שיחה לפרשת קדושים דמוכח כהנ"ל / מביא את דברי רבינו בלקו"ש חכ"ב דמוכח כהנ"ל / מביא את דברי רבינו בלקו"ש חל"ה דשם מבואר דאין חיוב על הקטן במצוות ומוכח דרבינו שינה את ההבנה בזה בשנים האחרונות / מביא את דברי רבינו בשיחת אחש"פ ופרשת שמיני תשמ"ז דמוכח גם שם כבלקו"ש חל"ה / מקשה דבשיחת ש"פ שופטים תשמ"ח מוכח כהבנה הא' / מחלק בין השיחות הנ"ל / מצריך עיון בסוגיות שהובאו כהוכחה להא דיש חיוב על הקטן במצוות / מבאר בדא"פ את הסוגיות הנ"ל

הקדמה

כתב אדמוה"ז בריש הלכות ת"ת שלו "אף על פי שהקטן פטור מכל המצוות וגם אביו אינו חייב לחנכו במצוות מן התורה אלא מדברי סופרים אבל תלמוד תורה מצות עשה מן התורה על האב ללמד את בנו תורה..." עכ"ל. ומבואר בדבריו שהקטן פטור מכל המצוות מן התורה וגם על אביו אין חיוב לחנכו אלא מדברי סופרים.

והנה מדברי כ"ק אדמו"ר במספר מקומות בלקו"ש משמע שאף על פי שאין מצוה מהתורה על האב בחינוך קטנים מ"מ הקטן חייב במצוות בעצמו עוד קודם שהגדיל כחלק מחיוב החינוך שלו.

א.

דברי רבינו בלקו"ש חי"ז בשיחת ע"פ

ומהם: (א) בלקו"ש חי"ז שיחה לערב פסח¹ חוקר רבינו בגדר הקדמת תענית בכורות בערב פסח שחל בשבת, דהדין בזה הוא שמקדימים את התענית ליום ה' ולא ליום ו' מפני כבוד שבת. ויש לעיין בזה האם קביעת התענית ביום ה' הוא בגדר תשלומין בלבד לחיוב הקיים בערב פסח אך עצם החיוב לא נעקר מערב פסח עצמו, או שחובת התענית נעקרה מערב פסח ונקבעה ביום ה'. והנפק"מ היא במקרה שאדם לא צם ביום ה' (מפני איזה סיבה שתהיה) האם יש עליו חובת

(1) עמ' 66 ואילך.

תשלומין ביום ו' כיון שעיקר החיוב לא נעקר מערב פסח ולכן כל אימת שיכול להשלים החיוב יעשה זאת (אע"פ שפוגם בכבוד שבת כנ"ל), או שנעקר החיוב מערב פסח ונקבע ביום ה' וממילא אין מקום להשלים החיוב ביום ו'. ומכריע רבינו כאופן הב' הנ"ל דנעקר החיוב מערב פסח לגמרי.

ובס"ד שם² מוסיף רבינו נפק"מ ע"פ הנ"ל בקטן בכור שהגדיל בערב פסח שחל בשבת³. ומצדד כאופן הב' הנ"ל דעל פיו אין שום ספק בדינו של הקטן, דמכיון שנעקר חיוב התענית מערב פסח ונקבע ביום ה' דאז הוא עדיין קטן, חלה חובת התענית על אביו כמו שהיה בקטנותו. משא"כ לצד הא' הנ"ל תהיה בעיה, שהרי האב לא יכול לצום במקומו כיון שבשעת החיוב (ערב פסח) הבן כבר גדול והאב לא יכול להוציאו יד"ח בגדלותו. ובנוגע לבן עצמו יש שקו"ט האם יכול ע"י מילוי חובה בקטנותו ליפטר מחיוב בגדלותו.

אך מ"מ מכריע רבינו דאין זה נוגע כלל, כיון דגם אם נקיטנן כאופן הא' הנ"ל יצום הבן ביום ה' ויפטר את החיוב תענית דגדלותו כיון שגם בקטנותו יש על הבן חיוב אמיתי של תענית. וזלה"ק⁴: "וי"ל בזה: ע"ד ווי מ'מוז דאך זאגן בכלל, אז א קטן (ועד"ו ויתרה מזה - איינער וואס גרייט זיך מגייר זיין) איז מחויב צו לערנען די הלכות המצוות (תפילין, ק"ש וכיו"ב, וועלכע ער וועט מוזן מקיים זיין תיכף ווי ער ווערט א גדול) נאך איידער ווי ער ווערט א גדול - ווארום אויב ער וועט עס אפלייגן ביז ער וועט ווערן א בן י"ג שנה ויום אחד, וועט ער דאן ניט וויסן ווי צו מקיים זיין די מצוות; ד.ה. עס איז דא אויף אים א חיוב זייענדיק א קטן זיך צוגרייטן אויף צו קענען מקיים זיין זיינע חיובים ווען ער וועט ווערן א גדול - ע"ד מכשירי מצווה - .. עכלב"ק.

[תרגום חופשי: ויש לומר בזה: עד"ו שמוכרחים לומר בכלל שקטן (ועד"ו ויתרה מזה אחד שמתכונן לגיורו) מחויב ללמוד את הלכות המצוות (תפילין ק"ש וכיו"ב שאותם יהיה מוכרח לקיים מיד כשיגדיל) עוד לפני שנהיה גדול - כיון שאם יחכה עד שיהיה בן י"ג שנה ויום אחד, לא יידע אז כיצד לקיים את המצוות; זאת אומרת שישנו עליו חיוב בהיותו קטן להתכונן להיות מסוגל לקיים את חיוביו לכשיגדיל - ע"ד מכשירי מצווה..].

היינו שיש על הבן חיוב בקטנותו להתכונן לחיובו בהיותו גדול ע"י לימוד הלכות המצוות שיחויב בהם דאל"כ מניין ידע את ההלכות בהיותו בר חיוב בגיל י"ג שנה (וע"ד מכשירי מצווה) וא"כ גם בענייננו הקטן יתחייב בתענית בהיותו קטן ביום ה' כהכנה לחיוב התענית שלו לכשיגדיל. וא"כ יוצא שהקטן חייב במצוות כבר בקטנותו וזהו כהכנה לחיובו בגדלותו.

ב.

דברי רבינו לקו"ש חי"ו בשיחה לפרשת קדושים

(ב) בלקו"ש שם שיחה ד' לפרשת קדושים⁵ דן רבינו באריכות בדברי הרמב"ם גבי שפחה חרופה. דהנה בהל' איסור"ב פ"ג הי"ו ובהל' שגגות פ"ט ה"ג, פסק הרמב"ם "בן תשע שנים ויום

(2) עמ' 68.

(3) ומביא שם שהוא הדין בקטן שנעשה גדול בפורים דמוקפין שחל בשבת והוקדם ליום ו.

(4) ס"ו שם עמ' 70.

(5) עמ' 232 ואילך.

אחד שבא על שפחה חרופה היא לוקה והוא מביא קרבן, והוא שתהי' גדולה ובעולה וברצונה, כמו שביארנו, שאין האיש חייב קרבן עד שתתחייב היא מלקות שנאמר בקורת תהיה והביא את אשמו". והראב"ד השיג על דבריו וז"ל "זה שבוש שלא מצינו קטן בר עונשין וקרבן זה מן העונשין הוא והיא כמו כן פטורה דהא מקשו אהדדי...". ומביא רבינו את ביאורי מפרשי הרמב"ם על אתר אך אינו מסתפק בתירוץ. ומוכיח רבינו מכמה פסקי הרמב"ם שעל הקטן עצמו יש חיוב מדרבנן עכ"פ שלכן יכול להוציא אחרים יד"ח במצוות דרבנן עכ"פ⁶.

וטעמא בעי דאיך אפשר לומר שיש חיוב על הקטן אפילו מדרבנן והרי אינו בר דעה וכלשון הגמ' "חיובא לדדדקי (בתמיה)"? ומבאר רבינו שעל קטן יש חיוב מצוה ממש. דהנה ידוע דבכל מצווה שאי אפשר לעשותה אלא ע"י פעולה מסוימת הקודמת לזה, חל עליה גדר המצווה וכביכול שמחובת המצוה הוא לעשות גם פעולה זו ועד כדי כך שמברכים על ההכנה וכמו "על עשיית סוכה" "לעשות לולב" וכיו"ב⁷. וזהו הגדר דמכשירי מצווה שמצינו בכמה מקומות וכמו באדם שאינו יכול ללמוד ועוזר ללומדי תורה ונחשב לו כאילו לומד בעצמו, וכמו אשה המסייעת לבעלה במצוות פו"ר שיש לה חלק במצווה אף שאינה מצווה על זה, ועוד כמה דוגמאות עיי"ש באריכות.

אך כל הנ"ל הוא בשאר מכשירי מצווה דאף שחל עליהם מעין החשיבות של המצווה עצמה אך מ"מ הם לא חלק ופרט במצווה עצמה. משא"כ חלק הקטן במצוות החינוך של אביו היא המצווה עצמה וזלה"ק "ויבאלד או דער אב איז מחויב צו מחנך זיין את בנו לעשות המצוה, איז כאטש אז עשיית הבן את המצוה איז מצד דעם (חיוב וואס איז מוטל על ה)אב - איז דאס אבער דאך פעולת המצוה (בשלימות) ע"י הקטן מצד ציווי (שעל האב), און דעריבער הייסט דער קטן א מחויב בדבר. ביז אז ער איז מוציא א גדול (וואס איז מחויב נאר מדרבנן). ועד"ז געפינט מען בא מצוות דאורייתא... עכלה"ק.

[תרגום חופשי: מכיון שהאב מחויב לחנך את בנו לעשות המצווה, למרות שעשיית הבן את המצווה היא מצד ה(חיוב שמוטל על ה)אב - אך מ"מ זו הרי פעולת המצווה (בשלימות) ע"י הקטן מצד הציווי (שעל האב), ולכן נקרא הקטן מחויב בדבר. ועד שמוציא את הגדול ידי חובתו (שמחויב בה מדרבנן בלבד) ועד"ז אנו מוצאים במצוות דאורייתא...]

ומביא דוגמא לזה מהחיוב שמוטל על האדם לשמח את אשתו ברגל אע"פ שהיא עצמה אינה מחויבת בזה מדאורייתא. ועפ"ז מבאר רבינו הטעם דקטן הבא על שפחה חרופה מביא קרבן כיון שגרם לחיוב מלקות על השפחה שהיא גדולה, מקבלת פעולתו תוקף מן התורה ולכן צריך הוא להביא על זה כפרה.

וא"כ יוצא שיש על הקטן בעצמו חיוב מצוה גם מדאורייתא מפני שמעשיו הם חלק מחיוב המצווה של אדם אחר ועד שמתחייב בעונש (לשיטת הרמב"ם) כשעבר על מצות ל"ת באופן כזה וכך גם בענייננו שהקטן חייב במצוות בעצמו קודם שהגדיל כחלק ממצות החינוך של אביו.

(6) עיי"ש בארוכה.

(7) שיטת הירושלמי ברכות פ"ט ה"ג.

ג.

דברי רבינו בלקו"ש חכ"ב

(ג) בלקו"ש חכ"ב שיחה ב' לפרשת בא⁸ חוקר רבינו באריכות בגדר החיוב דקטן שהגדיל בין פסח ראשון לפסח שני דפסק הרמב"ם דחייב בפסח שני אלא ד"אם שחטו עליו בראשון פטור"⁹. והקשה על זה בכס"מ "אטו קטן בר חיובא ופיטורא הוא". ומבאר רבינו (למסקנא) על פי דברי הגאון הרוגצ'ובי דגם פעולה שנעשית בשעת הפטור מ"מ נפטר לכשיתחייב כיון "דהפעולה שלו קיימת"¹⁰.

וכמו"כ גם הפעולה דאכילת הפסח ראשון קיימת עד לפסח שני ולכן פטור הקטן שהגדיל מעשיית פסח שני אם שחטו עליו בראשון. וזלה"ק "דערפון גופא וואס תורה איז מחייב א אידן אין מצוות תיכף כשיגדל - איז מוכרח צו זאגן, אז די הלכות פון די מצוות (ווי ק"ש, תפילין וכיו"ב) איז א קטן מחוייב צו לערנען איידער ער ווערט א גדול. דאס הייסט, אז אפילו לולא דעם חיוב פון חינוך (וואס איז נאר מד"ס און איז א ציווי אויפן אב), איז מצד ציווי התורה א קטן מחוייב זיך גרייטן (בקטנותו) צו די מצוות וועלכע ער ווערט אין זיי מחוייב תיכף כשיגדל, ווייל אנדערש וועט ער זיי ניט קענען מקיים זיין בגדלותו (וע"ד - הכשר מצוה)..."

[תרגום חופשי: מזה גופא שהתורה מחייבת את ישראל במצוות תיכף כשיגדל - מוכרח לומר, שההלכות של המצוות (כמו ק"ש תפילין וכיו"ב) קטן מחוייב ללומדם לפני שיהיה גדול. זאת אומרת, שאפילו לולי החיוב דחינוך (שהוא רק מד"ס והוא ציווי על האב), מצד ציווי התורה קטן מחוייב להתכונן (בקטנותו) למצוות שיהיה מחוייב בהם תיכף כשיגדל, כי אחרת לא יוכל לקיים אותם בגדלותו (וע"ד - הכשר מצוה)...].¹¹ ומהדגשת רבינו "וע"ד" משמע שזהו יותר מהכשר מצוה וכן"ל בשיחה לפרשת קדושים.¹¹

ומכל הנ"ל יוצא דדעת רבינו שיש על הקטן עצמו חיוב מצוות בקטנותו ולא רק מצד חיוב האב לחנכו אלא זהו גם חיוב המוטל על הבן.

ד.

דברי רבינו בלקו"ש חל"ה דאינם כהנ"ל

אך כפי הנראה, בשיחות מאוחרות יותר משנה רבינו הבנה זו ולומד באופן אחר את גדר החיוב דקטן. דהנה בלקו"ש חל"ה בשיחה א' לפרשת וירא¹², דן רבינו באריכות בגדר החיוב דקטנים במצוות. ומקשה שם: "כיון שמן התורה ברגע שהקטן נעשה גדול חייב מיד בקיום כל מצוות התורה, א"כ באם אין חיוב מן התורה להכינינו לזמן גדולתו, יעבור על מצוות התורה מחמת חסרון ידיעה וחוסר הכנה?"

(8) עמ' 69 ואילך.

(9) עיין גם בשיחה הנ"ל פ' קדושים.

(10) ומביא לזה כמה דוגמאות עיי"ש.

(11) ויש לומר שדין זה דקטן שהגדיל גבי פסח הוא חידוש יותר גדול אפילו מהנ"ל כיון שיכול להשלים בפסח שני ומ"מ יוצא יד"ח אם שחטו עליו בראשון.

(12) עמ' 61 ואילך.

ובתחילה מבאר רבינו, דנראה לומר שיש חיוב מדאורייתא על הקטן "ובהקדם: כשהתורה מחייבת לקיים איזו מצווה, ולדוגמא הנחת תפילין, פשוט שאין החיוב רק למי שיש לפניו זוג תפילין שמחויב להניחן, אלא המצווה מחייבתו לעשות כל הדרוש כדי להשיג תפילין, ואם לא השתדל ומשום זה לא הניחן ביטל מ"ע. ועד"ו בכמה מצוות, שמחוייב מה"ת לעשות כל הדרוש כדי שיוכל לקיים המצווה, ובל' הרמב"ם "יש מצות עשה שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה כגון תפילין וסוכה ולולב ושופר". ואף שגוף החיוב אינו אלא פעולה מסוימת כהנחת תפילין ונטילת לולב מ"מ חיוב זה עצמו מחייבו בכל ההכנות הדרושות כדי שיוכל לקיים (פעולת) המצווה. ועוד זאת, שאם לא השתדל ללמוד ולידע איך לקיים המצווה, ולכן לא קיימה כהלכתה, הרי גם זה חשוב מבטל מ"ע.

וא"כ, בקטן שנעשה גדול, שאז מתחייב מיד מדאורייתא בקיום כל התורה כולה, הרי כיון שא"א שיקיים כל המוטל עליו בלי הכנה קודמת, הן לימוד וידיעת המצוות, והן הכנתו והכשרתו שיתרגל לקיימם בפועל (שזהו ע"ד ההשתדלות להשיג תפילין או לולב וכיו"ב), א"כ הכנה זו היא ג"כ, לכאורה, חובה מה"ת. ומאחר שישנו חיוב על הקטן להכין עצמו לגדלותו אלא שקטן אינו בר חיובא, לכן יש מקום לומר שחיוב זה עובר אל האב [וע"ד מ"ש הריב"ש לגבי פדיון הבן, שעיקר המצווה בעצמו אלא שבקטנותו אי אפשר", ולכן הוטל על האב].

אלא שאעפ"כ אין חובה זו בגדר מצוה, כי אם רק הכשר והכנה בלבד, ע"ד פחמים לעשות ברזל (איזמל למילה). וזהו שניתוסף במצות חינוך שמד"ס, שיש בזה גדר חיוב המצוה. ויש לומר, שמצד החיוב מן התורה אין עשיית הקטן עצמה בגדר קיום מצוה, כ"א עשיה כדי שיתרגל, ואילו מדרבנן עשיית הקטן היא בגדר מצוה, ולכן מן התורה קיום המצוה שעושה הקטן אינו צריך להיות בכל הפרטים, בהכשר גמור, כי מצד ההכנה אין נפק"מ כ"כ אופן עשייתו, משא"כ מצד מצות חינוך דרבנן צריך שהקטן יקיים המצות בכל הפרטים כגדול". המורם מכל הנ"ל שעל האב יש חיוב מדאורייתא לחנך את הקטן אך זה ע"ד הכשר מצווה בלבד - כדי שידע כיצד לקיים את המצוות בגדלותו. אך מדרבנן יש עליו חיוב ממש ולא רק מצד הכשר בלבד.

אך באות ד' שם דוחה רבינו ביאור זה "אולם לכאורה חידוש גדול הוא לומר שישנה חובת חינוך מדאורייתא, ולא הוזכר זה בפוסקים אלא כולם נקטו דחובת החינוך אינו אלא מד"ס, וכמפורש בלשון אדמו"ר הזקן בשלחנו ריש הל' ת"ת הנ"ל "שהקטן פטור מכל המצות וגם אביו אינו חייב לחנכו במצות מן התורה אלא מד"ס כו". אך מקשה, דעפ"ז כיצד אפשר לחייב קטן שהגדיל על דברים שלא קיים מחמת חסרון ידיעה, וכיצד מחשיבים זה לביטול מ"ע?

ומחדש רבינו, דבאמת אין אדם חייב על דברים שביטל מחמת חסרון ידיעה, כיון שאין יכולת להחיל על הקטן חיוב להתכונן לזמן חיובו בגדלותו (משא"כ חובת הכנת ד' מינים מלפני חג הסוכות וכיו"ב, שבזה יש על מי להחיל את החיוב אע"פ שעוד לא הגיע זמן המצווה) ובלשונו "אמנם בקטן שנתגדל, כיון שקטן פטור מכל התורה כולה, ולא שייך בו" בהיותו קטן) שום סרך של חיוב מה"ת, והתחלת כל המציאות של חיוב אינו אלא משנתגדל, לכן אם מצד טבע הדברים נחוץ זמן של לימוד והכנה עד שיוכל לקיים כל המצות, הרי זמן הכנה זו (מה"ת) מתחיל רק אחרי שנתגדל, ושוב אא"ל שעובר על שום מצוה עד שחולף הזמן של ההכנה הדרושה לקיום אותה מצוה".

"ואף כי זהו חידוש גדול בהלכה, מ"מ נראה דמסברא מוכרח הוא, דאיך יחול איזה חיוב באופן שמעצם טבעו א"א לקיימו, ומכיון שהאפשריות של קיום המצוה כדבעי אינה אלא ע"י הקדמה של לימוד וחינוך הדורש זמן מסויים, לכן צ"ל דכל זה נכלל בעצם החיוב. ולכן אין

סברא שהתורה תחייב לחנכו בעודו בקטנותו כדי שיוכל לקיים כל המצוות כשיגדיל, ואדרבה, התחלת חלות החיוב אינה אלא ברגע שנתגדל, ואם צריך זמן של חינוך והכשרה, הרי זה כלול בעצם חלות החיובים שחלים אחרי שנתגדל".

ומוכיח שם מהא דגר מודיעין אותו רק "עיקרי הדת.. ואין מאריכין בדבר זה". דלכאורה כיצד אפשר לחייבו לאחר גירותו על דברים שאינו יודע אותם? אלא "דכיון שכל עיקר בתומ"צ חל רק אחרי הגירות, לכן גם החיוב של הכנה והלימוד מתחיל רק אז, ואם ידרוש זמן של הכנה ורגילות עד שיוכל לקיים מצוות מסויימות כהלכתן, הרי כל משך אותו הזמן אינו עובר על מצוות אלו". וכמו שהיה אצל בני"י במתן תורה שאז התחייבו לראשונה במצות, ופשיטא שהיו פטורים על כל הדברים שלא הספיקו להכינם מבעוד מועד כגון תפילין וכו'. ונמצא שההכנה למצוה היא חלק מהמצוה, וכיון שאצל קטן לא שייך לחייב שום דבר בקטנותו, לכן זמן חיובו הוא משהגדיל וגם חיוב ההכנה שיש עליו הוא מגדלותו.

ה.

דברי רבינו בשיחת אחש"פ ופרשת שמיני תשמ"ז

ובשיחת אחש"פ וש"פ שמיני תשמ"ז¹³ דן רבינו ב"גדר החיוב דחינוך" ומבאר כיסוד הנ"ל. בתחילת הדברים מבאר רבינו שחיוב החינוך דקטן הוא בגדר הכנה למצווה ממש כמו הכנת התפילין ואיזמל למילה וכו', אך בסעיף ה' שם דוחה רבינו, דאין לומר זה בקטן כיון שלא מצינו בשום מקום שיש אפילו חיוב לחנך את הבן מן התורה, ומכיון שכך כל החיוב הוא רק בגדלותו בלבד, ואינו דומה לחיוב דסוכה שחל על האדם חיוב מבעוד מועד להכין אותה, כיון שהחיוב הוא תמידי ויש על מי להחיל אותו משא"כ בקטן.

וזלה"ק "ולכן, יש לומר להיפך - שהחיוב דהכנה והכשר לקיום המצוה, אינו מחייב חינוך דקטן להכשירו לחיוב בגדלותו, מכיון שהקטן לא נעשה עדיין בר-חיובא כלל: החיוב דהכשר מצוה - שייך רק כשישנו חיוב המצוה על הגברא, שאז, חל עליו גם החיוב להכין ולהכשיר כל הדרוש לקיום המצוה. ומכיון שחיובו של הגברא בכל התורה כולה אינו תלוי בזמן מסויים, כי אם, חיוב תמידי - שהרי מהרגע שנעשה בר-חיובא, נתחייב בכל המצוות שבתורה, אלא, שהחיוב הוא שבכל זמן יקיים את המצוות השייכות לזמן זה: אכילת מצה בפסח, תקיעת שופר בר"ה, סוכה ולולב בסוכות, וכיו"ב בשאר המצוות התלויות בזמן - לכן, חל עליו גם החיוב דהכשר מצוה, היינו, שמצווה ועומד מבעוד מועד לקיים כל מצוה ומצוה בזמנה עי"ז שיכין מבעוד מועד את כל הדרוש לקיום המצוה בזמן חיובה. אמנם, כל זה אינו אלא כשהגברא הוא בר-חיובא; משא"כ קטן, שאינו בר-חיובא - לא שייך חלות חיוב של הכשר והכנה לקיום המצוה לאחר שיהי' בר-חיובא, מכיון שכל הגדר דהכשר והכנה שייך רק כשישנו חיוב המצוה על הגברא, אבל כל זמן שלא חל חיוב המצוה על הגברא (שאינו בר-חיובא עדיין), לא יתכן חלות חיוב של הכשר והכנה. ויתירה מזה - בלשון הש"ס - "חיובא לדרדקי" (בתמי"), שלא שייך גדר של חיוב איזה שיהי' ביחס לקטנים."

ונמצא מכל הנ"ל דרבינו נוקט ב' שיטות הפכיות בגדר החיוב דקטן. בלקו"ש ח"ז ועוד נוקט רבינו - מכח השאלה כיצד אפשר לחייב קטן מיד משהגדיל על כל המצות - שיש חיוב מדאורייתא על הקטן מצד עצמו להתכונן לחיוב דבגדלותו ובלקו"ש ח"ה נוקט רבינו (מכח

13) תורת מנחם התוועדיות תשמ"ז ח"ג עמ' 112 ואילך.

שאלה זו) בדיוק להיפך, שהקטן פטור בגדלותו על כל הדברים שעבר עליהם מחמת חסרון ידיעה שכן לא מצינו בשום מקום בפוסקים חיוב ממש על הקטן. ונראה שאכן רבינו בשנים האחרונות¹⁴ קיבל דווקא הסברא השנייה.

ו.

דברי רבינו בשיחת ש"פ שופטים תשמ"ח והחילוק בזה, הצ"ע בסוגיות הנ"ל

אך קשה דמ"מ אנו רואים דגם לאחר מכן ביאר רבינו כסברא הא'. דהנה בשיחת ש"פ שופטים התשמ"ח¹⁵ שואל רבינו "מכיון שחינוך הוא היסוד דקיום כל המצות (כשיגדל) - היתכן שאין ציווי (מן התורה) לחנך"? ובתחילה מבאר, דכיון שהחיוב דקטן הוא בגדר מכשירי מצוה, לכן אין לכתוב ציווי מפורש כלפי זה, כיון שזהו דבר המוכרח מצ"ע כדי שיוכלו לקיים את המצוה (וע"ד שאין חיוב מפורש על הכנת תפילין וכיו"ב).

אך על זה מקשה רבינו דיש חילוק מהותי בין מכשירי מצוה לחנוך דקטן, דבקיום תורה ומצוות דקטן יש מעלה מצ"ע, כמו שמצינו במדרש רז"ל גודל העילוי ד"הבל תינוקות של בית רבן" וכו'. ואם כן היה צריך להיות מצווה על הגדולים עכ"פ¹⁶ שהקטנים יקיימו מצוות? ומבאר רבינו, דחינוך הקטן הוא ענין יסודי וכללי וע"ד הענין דקבלת עול מלכות שמים, שלא שייך ציווי על זה כיון שהוא למעלה מגדר מצווה. עיי"ש בארוכה.

ומובן מזה שיש חיוב בחינוך דקטן, אלא שזה "למעלה מגדר מצווה" שלכן לא נכתב בשום מקום חיוב מפורש בענין זה - ומ"מ יוצא שיש חיוב מדאורייתא בחינוך הקטן ודלא כהמבואר לעיל ?

אך יש לחלק בין הנידון שם לעניננו. דשם מדבר על החובה המוטלת על האב לחנך את בנו, ובזה יש אכן חובה אמיתית ועד שהיא "למעלה מגדר מצווה" כנ"ל. אך הנדו"ד הוא האם על הקטן מצד עצמו יש חובה לקיים את המצוות, ובזה נקט רבינו למסקנא כצד הב', שאין חיוב על הקטן מצד עצמו אלא על האב בלבד. ואם האב לא יחנך את בנו, ייפטר הבן על כל הדברים שעבר מחמת חסרון ידיעה כנ"ל בארוכה.

ועפ"ז יתורץ מה שהיה קשה בפשטות, דאם לא שייך לחייב את הקטן, מדוע לא נחיל חיוב על האב עכ"פ לחנכו? אך על פי הנ"ל יובן דבאמת יש חיוב על האב לחנך את בנו. וק"ל.

אך עפ"ז צריך עיון, כיצד נבאר את הסוגיות הנידונות בחי"ז וחכ"ו גבי קטן שהגדיל ושפחה חרופה, שמהם מוכח שיש חיוב על הקטן מדאורייתא? (ובשלמא גבי ק"פ פחות קשה, די"ל שאין באמת חיוב על הקטן בפסח, אלא שיכול להפטר ידי חובת הפסח אם שחטו עליו בראשון אף שאינו מחויב, אך גבי שפחה חרופה צריך ביאור איך אפשר לחייב על מעשה של קטן קרבן ומלקות)?

[גבי המצוות שהם מדרבנן לא קשיא, דיש לומר שמצד החיוב מדרבנן שיש על האב לחנך את

14) השיחה האחרונה נאמרה בתשמ"ז משא"כ השיחות בחלקים י"ז וכ"ו נדפסו בשנים תשל"ז ותשמ"ה.

15) תורת מנחם התוועדויות תשמ"ח עמ' 230 ואילך.

16) כיון שלא שייך להחיל חיוב על קטן.

בנו, חל גם על הבן גדר חיוב אמיתי בקיימו מצוות דרבנן וכמו במצווה שיש על האדם לשמח את אשתו ברגל, דאע"פ שאין לאשה חיוב לשמוח בחג, מ"מ בשמחתה יש גדר של שמחת מצווה מצד החיוב שמוטל על בעלה לשמח אותה, ע"ד מכשירי מצווה וכו"ל בארוכה; ועפ"ז מובן הדין דתענית בכורות (ומקרא מגילה הנזכר שם) שמוכח שם שיש על הקטן מצ"ע חיוב אמיתי להתענות וכו' - דכיון שהיא מצוה דרבנן, מובנת בפשטות הסיבה שיש על הקטן חיוב, כיון שעל אביו יש מצווה מדרבנן לחנכו.]

ז.

הביאור בכל הנ"ל

ויש לומר בדא"פ, שגבי ק"פ ושפחה חרופה מצינו פרטים מיוחדים שבגללם יש מקום להחשיב את מעשה הקטן. דהנה גבי קרבן פסח, אנו מוצאים חידוש מן התורה שהפסח צריך להאכל בחבורה, ואם כן יש מקום לומר, שכל אחד מבני החבורה אפילו אם הוא קטן, הוא חלק מכלל החבורה שבה יש גדולים ומחויבים מצד עצמם - וממילא יש לחבורה זו על כל הנמצאים בתוכה, חשיבות של מצווה דאורייתא גם על הקטנים שבה.

ובדומה לזה יש לומר גם בנוגע לשפחה חרופה, דיש לומר על פי המבואר שם בשיחה דבחסא זה דשפחה חרופה עיקר החטא הוא במעשה השפחה, אלא שהקטן הוא מסייע בידה וחסאו מתבטא בזה שמסייע לשפחה בחטאה; ולכן י"ל שכיון שכל העבירה היא במעשה השפחה, מצד זה מקבל גם הקטן את חומר האיסור של החטא. היינו, דכיון שחטא זה נעשה בשיתוף עם השפחה שהיא גדולה ומחויבת מדאורייתא - מקבל גם מעשה הקטן חשיבות מדאורייתא ולכן חייב עליו קרבן. משא"כ בשאר המצוות שבהם חלקו של הקטן במעשה הוא הענין המרכזי של המצווה ולא כטפל למעשה של גדול.

ויש להוסיף עוד יותר בחידוש של שייכות קטן לק"פ ושפחה חרופה דוקא.

דהנה, בנוגע לק"פ מבאר רבינו¹⁷ שהוא מתייחד בכך שהוא כולל גם גדר יחיד וגם גדר ציבור, דבגדר ציבור ישנם שני פירושים א. מציאות הציבור מבטלת את מציאות היחידים. ב. הציבור מוסיף ממשפר יחידים. וגדר הציבור של קרבן פסח הוא כבפירוש הב', דבקרבן פסח היחידים מקריבים בפני עצמם, ומכיון שכל עם ישראל מקריב את הפסח הוא גם בגדר ציבור (ולכן דוחה שבת).

ולפ"ז י"ל שבנוגע לקטן אע"פ שהוא עצמו קטן ולא יכול להקריב, מאחר שהוא נעשה חלק מהציבור, הציבור נותן תוקף לקיום המצוה שלו גם בתור קטן.

ועד"ז י"ל גם בנוגע לשפחה חרופה שמאחר שמעשה העבירה הוא אחד של שניהם יחדיו המעשה של הקטן בפני עצמו מקבל תוקף של מעשה של גדול ומתחייב בגלל זה.

ואף שזהו חידוש מ"מ כדי ליישב את הסוגיות הנ"ל יש לבאר באופן זה. אך עדיין צ"ע וכל הנ"ל הוא בדרך אפשר בלבד ואשמח לשמוע דעת המעיינים בזה.

17) לקו"ש חי"ח עמ' 104 ואילך.

סיכום הדברים:

- א. בלקו"ש חי"ז וכ"ו מוכיח רבינו שיש חיוב על הקטן מדאורייתא לקיים את המצות ומסברא דאיך יתחייב בגדלותו אם לא יתכונן מראש
- ב. בתשמ"ז נוקט הרבי סברא הפוכה דכיון שאין אפשרות להחיל על הקטן שום חיוב מוכח שהוא פטור בקטנותו וגם בגדלותו יפטר על כל הדברים שעבר מחמת חסרון ידיעה
- ג. בש"פ שופטים תשמ"ח מדבר על החיוב של האב לחנך את בנו שזהו חיוב דאורייתא אך אין זה נוגע לנידון שלנו האם יש על הקטן חיוב מצד עצמו
- ד. צריך עיון כיצד ניישב הסוגיות הנידונות בחי"ז וכ"ו שמהם מוכח שיש חיוב על הקטן מצד עצמו
- ה. יש לומר שבמצוות דרבנן יש חשיבות למעשה הקטן מצד החיוב המוטל על האב.
- ו. ולגבי שפחה חרופה וק"פ (שהם דאורייתא) יש לומר שבהם יש דין מיוחד שהם מצוות הנעשות בשיתוף עם גדולים המחויבים מדאורייתא. ועצ"ע.

גדר התענית אסתר

הת' יעקב שי' בעלינאוו
תלמיד בישיבה

בלקוטי שיחות ח"י"ז, שיחת ערב פסח, חוקר הרבי מהי גדרה של תענית בכורות, שחל כהשתא - בשבת - ונדחה ליום חמישי, האם הצום יומו הוא ביום חמישי, או שהפי' בזה שיומו הוא בשבת, אך מכיון שא"א להתענות בשבת, מתענים ביום חמישי כ"תשלומין".

הנפקא מיני' היא - לדוגמא - במקרה שאחד משום סיבה כלשהיא לא התענה ביום חמישי, משום ששכח וכיו"ב, האם צריך להתענות ביום שישי או לא? אם נאמר שגדר התענית ביום חמישי הוא בתור תשלומין - יצטרך להתענות ביום שישי, כי החיוב להתענות עדיין מוטל עליו, ויצטרך להשלים את התענית - אמנם מלכתחילה לא קובעים תענית ביום שישי, אך במקרה זה (א) יכול להתענות בדיעבד, ו(ב) יחיד יכול להתענות ביום שישי - , אך אם נאמר שהתענית חיובה הוא ביום חמישי, הרי אם לא התענה ביום

חמישי, לא יצטרך להשלים את הצום מאחר שעבר כבר זמן החיוב.

ומוסיף ע"ז הרבי בהערה 9, וזלה"ק: מכיון שי"א (שו"ע סת"ע שם) דבקביעות זו אין מתענים כלל - אי"צ להשלים לאחר זמנו. עכלה"ק.

פירוש ההערה - דלכאורה קשה אף לפי השיטה שהתענית יומה ביום חמישי, אכתי מכיון שלא התענה ביום חמישי שיצטרך להשלים את התענית "לאחר זמנו" ביום שישי, ומדוע לא יצטרך להתענות כלל? ועונה ע"כ הרבי בהערה, דמכיון שי"א שכלל לא צריך להתענות בקביעות זו, לכן לא יהי' צריך להשלים לאחר זמנו.

ממשיך הרבי - בגוף השיחה - ומביא הוכחה שהתענית ביום חמישי זהו - תשלומין, מפסק הרמ"א¹ בתענית אסתר שנדחה ליום חמישי, והי' ביום זה ברית מילה², מותר לאכול על המילה ולמחר ביום ועש"ק יתענו האוכלים, א"כ משמע שהתענית ביום חמישי ענינה תשלומין, והראי' מכך שהרמ"א פסק שצריך להשלים את התענית ביום ועש"ק.

ועיין בהמשך השיחה בשקו"ט לכאן ולכאן.

והנה לכאורה לפי הביאור בהערה 3, שמן הדין הי' צריך לצום אף ביום שישי, אפי' אם גדר החיוב ביום חמישי אינו בגדר תשלומין, יצטרך להשלים את התענית שלא יתענה ביום חמישי, אך מכיון שי"א שאי"צ להתענות כלל בקביעות זו, לכן אי"צ להשלים לאחר זמנו. א"כ בתענית אסתר, שאין דעה שסוברת שבקביעות כזו (שתענית אסתר נדחה ליום חמישי - פורים ביום ראשון) אין צריך להתענות, אף אם נאמר שגדר התענית אינה בגדר "תשלומין", אלא שזהו יום החיוב, יצטרך להשלים את התענית ביום שישי³, משום שצריך להשלים לאחר זמנו (את התענית שהיתה ביום חמישי), א"כ מהי ההוכחה מתענית אסתר?

לכן נראה לבאר את השיחה באופן קצת שונה: הנפק"מ של החקירה אינה באופן סתמי

(1) סי' תרפו.

(2) וכן מובא בפסק זה בנוגע לאחד ששכח, עי' שו"ת שבות יעקב ח"ג ס"ז, שערי תשובה סימן תרפו סק"ד, משנה ברורה שם סק"ג.

(3) אף שאפשר לומר דמשום דהוי תענית קלה (עי' רמ"א סי' תרפו סק"א) מסתבר שלא יהי' צריך להשלימו, ואם אעפ"כ פוסק הרמ"א שצריך להשלים, משמע שהוי תשלומין ביום חמישי, לכן מתענים ביום שישי. אך קשה דא"כ הי' הרבי צריך להעיר ע"ז.

- האם צריך להשלים את תענית זו או לא. אלא, האם בכזה מקרה ששכח להתענות ביום חמישי, יוכל להשלים את התענית ביום ועש"ק או לא.

והביאור, אם הצום הוא בשבת וביום חמישי זה רק תשלומין, והוא אינו התענה, אז ביום שישי יהי צריך להתענות, אף שזה דחוי ליום שישי, מכיון שזוהי השלמה לפני זמנו, דהיינו השלמת התענית קודם שהגיע זמן התענית, דהרי זמן התענית הוא בשבת.

משא"כ אם נאמר שיום החיוב הינו יום חמישי, א"כ ביום שישי לא יוכל השוכח להתענות, משום שזוהי השלמה שלאחר זמנו, ולא משלימים לאחר זמנו ביום שישי, ובהערה מבאר הרבי למה עכ"פ לא יהי צריך להתענות לאחר זמן - לא ביום שישי, ומבאר משום שי"א שבכזה מקרה אי"צ להתענות כלל, לכן אי"צ להשלימו גם לאחר הרבה זמן!

ולאחמ"כ מביא הרבי הוכחה מתענית אסתר, שתענית שנדחת ליום חמישי הינה השלמה, מזה שבתענית אסתר פוסק הרמ"א שאם לא צמו ביום חמישי, משום ברית וכדומה, יצטרכו להתענות ביום שישי, ע"כ שהתענית שביום חמישי היא תשלומין, כי אם לא הי' תשלומין לא הי' אפשרי להשלים לאחר זמנו ביום שישי.

ואני לא באתי אלא להבהיר בעיני הקוראים את דברי הרב.

(1) ואכן גם ביום שישי אסור להתענות, שלא משלימים לאחר זמנו, לא מצד זה שמדובר ביום ועש"ק, אלא מצד זה שי"א שאי"צ להתענות, לכן אי"ז להשלים לאחר זמנו, אך לא צריך להגיע לטעם זה, כי פשוט הוא שלא נשלים זאת לאחר זמנו ביום שישי.
